

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені О.О.БОГОМОЛЬЦЯ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних занять для студентів

Вибіркова дисципліна
«ОСНОВИ ДОГЛЯДУ ЗА ЗДОРОВОЮ ДИТИНОЮ»

Тема заняття: Ігри з дітьми – вікозалежні аспекти

Галузь знань: І «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення»

Спеціальність: І2 «Медицина»

Кафедра педіатрії № 2

Затверджено на засіданні кафедри педіатрії №2 від 27 серпня 2026 р.,
протокол № 1

Завідувач кафедри,
член-кореспондент НАМН України,
професор

Волосовець О.П.

Розглянуто та затверджено:

ЦМК з педіатричних дисциплін від 28 серпня 2026 р., протокол № 1

Голова ЦМК, професор

Починок Т.В.

Конкретні цілі:

1. Знати принципи організації ігрової діяльності дитини як засобу навчання та формування особистості.
2. Знати принципи організації рухливих та розвиваючих ігор для дітей різного віку.
3. Знати правила безпеки дитячих ігор.
4. Вміти застосовувати різновиди ігор як специфічну діяльність, кожний вид якої виконує свою функцію в розвитку дитини.

Результати навчання

Інтегральні компетентності: здатність застосовувати принципи організації ігрової діяльності дитини як засобу навчання та формування особистості в залежності від віку.

Загальні компетентності:

- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями
- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
- Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності
- Здатність до адаптації та дії в новій ситуації
- Здатність працювати в команді
- Здатність до міжособистісної взаємодії
- Здатність спілкуватись іноземною мовою
- Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології
- Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел
- Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків
- Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем
- Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні

Спеціальні фахові компетентності:

- Здатність збирати медичну інформацію про дитину
- Здатність оцінити сильні та слабкі сторони розвитку дитини та потенційні можливості розвитку різних сторін особистості дитини
- Здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища, соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції
- Здатність будувати гармонійні відносини із дитиною, визначати лінії співпраці з сім'єю, дотримання етичних принципів при роботі з дитиною та її батьками
- Здатність відстоювати власні переконання щодо пріоритету здорового способу життя
- Здатність до застосування медико-біологічних знань для формування навичок здорового способу життя дітей, підтримання їх оптимальної рухової активності
- Дотримання професійної та академічної доброчесності

Практичні навички:

- Вміти побудувати довірливі відносини при комунікації з дитиною
- Вміти правильно привітатися, продемонструвати повагу та інтерес, піклуватися про фізичний та емоційний комфорт дитини
- Вміти формувати у дітей позитивні риси особистості у процесі ігрової діяльності
- Вміти добирати доступні засоби, методи, методичні прийоми для організації і проведення рухливих та розвиваючих ігор з дітьми в залежності від віку
- Вміти уважно слухати та заохочувати до спілкування, давати пояснення на поширені питання дитини
- Вміти давати пояснення щодо правил безпеки дитячих ігор

Методи навчання:

- словесні (пояснення, бесіда, дискусія)
- наочні (демонстрація)
- практичні (практична робота)
- метод клінічних кейсів
- проблемно-орієнтований метод
- метод «ділової гри»

Методи контролю:

- тестовий контроль початкового рівня знань
- усне індивідуальне опитування
- співбесіда в групах
- контроль виконання практичних завдань (спілкування)
- заключний контроль рівня знань (тести, ситуаційні завдання)

Базовий рівень підготовки:

Вивчення дисципліни не потребує базової спеціальної підготовки. Шкільні знання з предмету основи безпеки життєдіяльності.

Питання до заняття:

1. Роль гри в системі фізичного, морального, трудового та естетичного виховання дітей. Гра як форма спілкування з дитиною, що надає можливості як пізнання дитячої особистості, так і впливу на неї.
2. Класифікація ігор.
3. Особливості створення ігрового середовища.
4. Типи іграшок.
5. Особливості організації ігрової діяльності в дошкільному періоді.
6. Особливості виховання гуманних почуттів дітей у сюжетно-рольовій грі.
7. Принципи побудови ігор та вибір іграшок виходячи з інтересів та потреб дітей у розвитку в залежності від віку.
8. Використання дитячих ігор для різних аспектів розвитку дітей.
9. Роль педіатрів у виборі іграшок та ігор для дітей.
10. Деякі особливості, на які варто звернути увагу при виборі іграшки.

Зміст теми та матеріали для користування на практичному занятті

Гра посідає чільне місце в системі фізичного, морального, трудового та естетичного виховання дітей. Вона активізує дитину, сприяє підвищенню її життєвого тону, задовольняє особисті інтереси та соціальні потреби.

Різновиди ігор

Умовно виділяють три класи ігор:

- 1) ігри з ініціативи дитини (творчі);
- 2) ігри з ініціативи дорослого з готовими правилами (дидактичні, рухливі);
- 3) народні ігри (створені народом).

Творчі ігри становлять найбільш насичену типову групу ігор. Творчими їх називають тому, що діти самі визначають мету, зміст і правила гри, відображаючи здебільшого навколишнє життя, діяльність людини та відносини між людьми. Значна частина **творчих ігор** — це **сюжетно-рольові ігри** "в когось" або "в щось". Діти зображують людей, тварин, роботу лікаря, будівельника тощо. Усвідомлюючи, що гра — не справжнє життя, малюки тим часом по-справжньому переживають свої ролі, відверто виявляють своє ставлення до життя, свої думки та почуття, сприймають гру як важливу справу. Насичена яскравими емоційними переживаннями, сюжетно-рольова гра залишає в свідомості дитини глибокий слід, який позначається на її ставленні до людей, їхньої праці, взагалі до життя. До сюжетно-рольових ігор належать також ігри з елементами праці та художньо-творчої діяльності. Різновид **творчої ігрової діяльності** — **театралізована діяльність**. Вона пов'язана зі сприйманням творів театрального мистецтва та відтворенням в ігровій формі набутих уявлень, вражень, почуттів. Ключові поняття театралізованої діяльності: сюжет, сценарій, гра за сюжетом літературного твору, театралізація, казка-переказ. **Ще один вид** — **конструкторські ігри** (у літературі їх інколи помилково називають конструктивними). Ці творчі ігри спрямовують увагу дитини на різні види будівництва, сприяють набуттю конструкторських навичок організації та зближенню дітей, залученню їх до трудової діяльності.

Ігри з правилами. Ці ігри дають можливість систематично тренувати дітей у виробленні певних навичок, вони дуже важливі для фізичного та розумового розвитку, виховання характеру й волі. Ігри з правилами діти засвоюють від дорослих, один від одного. Багато з них передається від покоління до покоління, однак дорослі, обираючи гру, обов'язково мають враховувати вимоги сучасності. За змістом та способами ведення ігри з правилами поділяють на дві групи: **дидактичні та рухливі**. **Дидактичні ігри** сприяють, головним чином, розвитку розумових здібностей дитини, оскільки містять розумове завдання, саме в розв'язанні якого й полягає сенс гри. Вони також сприяють розвитку органів чуття дитини, уваги, пам'яті, логічного мислення. Зауважимо: хоча дидактична гра — ефективний метод закріплення знань, вона аж ніяк не повинна перетворюватися на навчальне заняття. Гра захоплюватиме дитину лише в тому разі, якщо даватиме радість і задоволення. Неодмінною умовою дидактичної гри є правила, без яких діяльність набуває стихійного характеру. У добре продуманій грі саме правила керують поведінкою дітей. Правила допомагають усім учасникам гри перебувати та діяти в однакових умовах (діти отримують певну кількість ігрового матеріалу, визначають черговість дій гравців, окреслюють коло діяльності кожного учасника). **Рухливі ігри важливі для фізичного виховання дітей**, оскільки сприяють їхньому гармонійному розвитку, задовольняють потребу малюків у русі, сприяють збагаченню їхнього рухового досвіду. Розрізняють два різновиди рухливих ігор — сюжетні ігри та ігрові вправи (несюжетні ігри). В основу сюжетних рухливих ігор покладено досвід дитини, її уявлення про навколишній світ (дії людей, тварин, птахів), які вона відтворює рухами, характерними для того чи іншого образу. Рухи, які виконують діти під час гри, тісно пов'язані із сюжетом. Більшість сюжетних ігор колективні, в них дитина навчається узгоджувати свої дії з діями інших гравців, не вередувати, діяти організовано, як того вимагають правила. Ігрові вправи характеризуються конкретністю рухових завдань відповідно до вікових особливостей та фізичної підготовки дітей. За ступенем фізичного навантаження розрізняють рухи великої,

середньої та малої рухливості. У рухливих іграх, що проводяться з дошкільнятами, не обов'язково визначати переможця. Тільки у старших дітей поступово починають вводити елементи змагання, порівнювати сили команд та окремих гравців. Важливе місце в старшому дошкільньому віці і молодшому шкільному віці посідають спортивні ігри: городки, настільний теніс, бадмінтон, баскетбол, хокей, футбол тощо.

Народні ігри — це ігри, які походять з давніх-давен, їх побудовано з урахуванням етнічних особливостей (хороводи, забави, ігри з народною іграшкою тощо). Вони — невід'ємна складова життя дитини, важливе джерело засвоєння загальнолюдських цінностей. Розвивальний потенціал цих ігор забезпечується не тільки наявністю відповідних іграшок, а й особливою творчою аурою, яку має створювати дорослий.

У народних іграх відображається життя людей, їхній побут, національні традиції, вони сприяють вихованню честі, сміливості, мужності тощо. З цією метою дітям пропонують розпитати в своїх мам, тат, бабусь та дідусів, в які ігри вони грали у дитинстві. Розрізняють індивідуальні, колективні, сюжетні, побутові, театралізовані ігри та рухливі ігри-забави.

Особливо популярні серед дітей ігри без певного сюжету, побудовані на ігрових завданнях, які містять багато пізнавального матеріалу (ігри "Палички-виручалочки", "Хлібець", "Піжмурки", "Квач", "Гуси-гуси", "Дибидиби" тощо). У цих іграх від дитини вимагається швидка та правильна реакція.

Особливе місце в житті дітей посідає народна іграшка. Її простота, виразність і доцільність відіграють неабияку роль у розумовому, моральному, естетичному розвитку дитини. Українську народну іграшку характеризують ритмічність форм, декоративність розпису, орнаментальність, яскравість, стриманість у доборі кольорів. Це — дзвінкоголосі свистульки, фігурки людей, тварин, птахів, ляльки, каталки з різноманітного матеріалу. Добираючи іграшки для дітей, слід виходити з того, наскільки вони відображають національний колорит, сприяють активності й самодіяльності дітей, розширенню їхнього світогляду.

Для **організації ігор** важливо створити предметно-ігрове середовище. Вихідна вимога — розвивальний характер та відповідність таким принципам, як реалізація дитиною права на гру (вільний вибір іграшки, теми, сюжету гри, місця та часу її проведення); універсальність предметно-ігрового середовища, щоб діти могли разом з вихователями готувати й змінювати його, трансформувати відповідно до задуму гри, її змісту, перспектив розвитку; системність, тобто оптимальне співвідношення окремих елементів гри між собою та іншими предметами тощо.

До складу **предметно-ігрового** середовища входять: велике організуюче ігрове коло, ігрове обладнання, іграшки, різноманітна ігрова атрибутика, ігрові матеріали. Всі ці ігрові засоби знаходяться не в абстрактному просторі, а в ігровій кімнаті, спортивній залі, на майданчику. В інтер'єрі не повинно бути нічого зайвого, всі ігрові засоби мають бути безпечними для дітей. Для проведення ігор створюються ігрові осередки: загальний набір різних видів іграшок); драматичний (комплекти обладнання, нескладні декорації, елементи вбрання та костюми для ігор-драматизацій, інсценівок); для настільних та будівельних ігор (конструктори: дерев'яні, пластмасові, металеві, коробки, колодки та інші матеріали, знаряддя та допоміжне обладнання). Усе обладнання має бути зручним та легко трансформуватися. Діти можуть самостійно обирати гру, змінювати осередок, переходячи від однієї гри до іншої.

Провідне місце у дитячій грі відводиться іграшкам. Вони насамперед мають бути безпечними, цікавими, привабливими, яскравими, але простими. І не тільки привертати увагу дитини, а й пробуджувати, активізувати її мислення.

Усі іграшки можна умовно поділити на три типи:

- 1) готові іграшки (автомобілі, літаки, ляльки, різні тварини тощо);
- 2) напівготові іграшки (кубики, картинки, конструктори, будівельний матеріал тощо);
- 3) матеріали для створення іграшок (пісок, глина, дріт, шпагат, картон, фанера, дерево).

За допомогою готових іграшок дітей ознайомлюють з технікою, навколишнім середовищем, створюють певні образи. Граючись ними, діти відтворюють свої враження, переживають яскраві почуття, активують уяву, коригують зміст ігор.

Напівготові іграшки використовуються переважно з дидактичною метою. Маніпуляції з ними потребують активізації розумової діяльності, для виконання поставлених педагогом завдань: розташувати кубики за розміром, у порядку збільшення та зменшення, підібрати пару до картинки, скласти з деталей конструктора якусь будівлю тощо.

Матеріал для створення іграшок дає великі можливості для розвитку творчої уяви дітей. Так, залежно від віку, вони будують з піску пароплави, будинки, автомобілі, з гілочок, зібраних на прогулянці, "розбивають" у пісочнику невеликий садочок, ліплять посуд, тварин з глини. З обрізків дерева, шпагату, кольорового паперу виходить гарний, прикрашений прапорцями автомобіль тощо.

Бажано комбінувати всі три типи іграшок, адже це дуже розширює можливості для творчості.

До особливої групи відносимо театральні іграшки та костюми для різних персонажів, атрибути, які доповнюють створені образи. Це театральні-ігровий матеріал (іграшки, ляльки, площинні фігури, пальчикові персонажі), елементи костюмів (головні убори, різні капелюшки, комірці, манжети тощо). У дитячих садках активно використовуються персонажі-ляльки, декорації, виготовлені вихователями й дітьми власноруч.

Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку

У дітей 3-4 років перевага надається іграм, в яких діти могли б якнайповніше задовольнити свої потреби в грі без складних особистісних взаємин. Це ігри, наприклад, з піском та водою, в які можна грати будь-якої пори року в кімнаті або на відкритому майданчику, нескладні будівельні ігри, під час яких може виникати потреба не тільки в індивідуальних, а й у спільних діях, погодженні задумів. Для зазначених ігор потрібний матеріал та іграшки, які спонукають дітей до рухів.

У дітей 4-5 років досвід ігрової діяльності значно більший. Діти швидко розуміють один одного, втілюючи свій задум. Ігри та іграшки формують почуття і думки малюків, отже, дітям слід надати якнайширші можливості гратися в усе, що їм хочеться. Дорослий коригує гру, не порушуючи її, зберігаючи її самодіяльний і творчий характер, безпосередність переживань, віру дитини в правдивість того, що діється.

Дітям 5-6 років надаються широкі можливості для гри в рольові, будівельні, дидактичні та рухливі ігри як індивідуально, так і колективно.

Організуючи ігри на відкритому повітрі, слід обов'язково враховувати такий важливий чинник, як сезонність. У холодну погоду вони мають давати достатнє навантаження, але при цьому не передбачається дотримання однакового темпу для всіх дітей, тривалої підготовки, великих зусиль, уваги.

Ігри мають швидко розігрівати дітей, але без шкоди здоров'ю. Вимоги до них повинні бути індивідуалізовані, з урахуванням стану здоров'я кожного вихованця, погодних умов.

Молодші дошкільнята досить активні, вони багато рухаються, однак досвід рухової діяльності в них ще малий та одноманітний. Щоб підвищити активність та збагатити рухи малят, слід створювати відповідні умови, використовувати різноманітні предмети й іграшки (м'ячі, кульки, кубики, скакалки та ін.). Так, навесні можна організовувати різні

перебіжки, починаючи з найпростіших ("Конячки", "Коники", "Дожени м'яч", "Принеси предмет", "Ширше крок" і т.п.); підскоки та стрибки ("Стрибни вище", "Торкнися м'яча", "Злови метелика"); лазання і повзання (проповзти по дошці, лаві), гру "Квочка та курчатка"; вправи з обручем, катання на гойдалках, їзда на велосипеді, ігри-забави ("Хованки", "Піжмурки", "Мильні бульбашки" тощо).

Більш цільові у цьому віці ігри з піском, будівельним матеріалом, що є початком конструкторської діяльності. Педагог обов'язково навчає дітей грати, створює ігрову ситуацію, безпосередньо спілкується з вихованцями, використовуючи методи прямого впливу. Водночас має місце й опосередкований вплив через іграшку, нескладну інсценівку тощо. Малюкам цього віку подобаються сюжетно-рольові ігри на побутові теми, пов'язані з повсякденним життям (наприклад, дівчатка грають у ляльки, хлопчики — з машинами).

Дітям 4-5 років можна запропонувати для гри різноманітні природні матеріали. Води і піску має бути вдосталь. У цей віковий період також проводять дидактичні ігри, пов'язані з рухом. Це ігри-загадки, де діти рухами зображають якийсь предмет або дію. Їх доцільно проводити після бігу або іншого активного фізичного навантаження. Продовжується збагачення сюжетно-рольових ігор ("водії", "сім'я", "магазин", "залізниця", "пілоти", "лікарня", "зоопарк" та ін.). Чергування ігор з правилами і без них сприяє розвитку та урізноманітненню ігор, їхньому виховному впливові на дітей.

Неабияку роль у житті дитини відіграє гра-праця з використанням продуктів трудової та художньо-творчої діяльності. Однак, якщо ставиться завдання дати ще й певні навички (вишивання, склеювання, вирізання тощо), це знижує рівень самої гри, а в багатьох випадках призводить до її припинення. Тому для цих ігор доречною є така діяльність, навичками якої діти вже володіють.

Улітку, коли дитячі знання та досвід значно збагатилися, менше часу витрачається на одягання, роздягання, збирання на прогулянку, є можливість повніше задовольняти потреби дітей у грі.

Виховання гуманних почуттів дітей у сюжетно-рольовій грі. Виховне значення гри у психічному розвитку дитини визнане в дитячій психології одним із базових положень. У грі виявляються всі психічні властивості й процеси, розвиваються певні риси характеру, відбувається становлення образу "Я". Саме в ній формується довольна поведінка дитини. Психолог Л. Виготський зазначив, що гра пробуджує в дитині сильні, яскраві почуття, водночас навчає не підпорядковуватися наосліп емоціям, а узгоджувати їх із правилами гри й кінцевою метою.

Роль гри в розвитку позитивних якостей дитини визначається багатьма об'єктивними й суб'єктивними чинниками. Лише участі дитини у грі ще недостатньо, щоб можна було вести розмову про вагомий надбання в психічному розвитку. Найбільше це стосується сфери почуттів як найпотаємнішого, делікатного аспекту стосунків. Емоції, що проявляються у грі, можуть бути далекими від гуманних, тому втрачають у такому випадку розвивальний вплив на становлення витоків гуманного ставлення до людей, природи, світу.

Маленькі діти вчаться через гру. Тому важливо вибирати такі дитячі ігри, що сприяють розвитку справжніх цінностей. Вибирати ігри чи іграшки треба виходячи з інтересів і потреб дітей у розвитку в залежності від віку.

1-3 міс.	Радіє різнокольоровим іграшкам, спостерігає за їх рухом, слухає спокійну музику.	Брязкальця та музичні іграшки М'які іграшки та м'ячі Небиткі дзеркала Прорізувачі
----------	--	--

		Яскраві картинки Розмови та співи дитині Приємна міміка
4-7 міс.	Проявляє зростаючий інтерес до струшування, утримування, торкання предметів та притягнення їх до рота, маніпулює об'єктами для створення руху та шуму.	Брязкальця та музичні іграшки М'які іграшки та м'ячі Небиткі дзеркала Прорізувачі Яскраві картинки Іграшки з отворами для зручного захоплення М'які дитячі книжки з вінілу або тканини З'єднувальні пластикові кільця Підлогові тренажери
8-12 міс.	Починає проявляти інтерес до вивчення навколишнього середовища, Рухові навички швидко розвиваються, дитина вчиться сидіти, повзати, стояти, ходити. Гра з предметами щоб їх трясти, кидати, тикати, штовхати, тягнути.	Музичні іграшки М'які іграшки та Небиткі дзеркала Прорізувачі Дитячі книжки з картону Брелоки Міцні тканинні іграшки Контейнери для спорожнення та наповнення, наприклад чашки та невеликі відра Іграшки великих розмірів, що складаються Іграшки для купання Іграшки штовхани
1-2 роки	У рік малюк починає активно грати, включаючи біг, стрибки, лазіння та дослідження. Перевагу надають іграшкам, які можна використовувати в цих заходах. Також сподобаються іграшки для будівництва базових конструкцій.	Великі м'ячі для метання та удару Книжки для малювання та розмальовки Великі книжки з картинками Іграшки штовхани Будівельні блоки Іграшки для купання Ігровий одяг Ляльки Набори столових приборів та інструментів Вагони Мініатюрні газонокосарки, візки для покупок і дитячі коляски
3-5 років	Дитина починає отримувати більше задоволення від творчих ігор, більш важливою стає групова гра. У міру розвитку навичок спілкування дитина починає виявляти більше інтересу до іграшок, якими можна ділитися з іншими дітьми.	Книжки з картинками Основні музичні інструменти Ляльки та м'які іграшки Книги оповідань Прості головоломки Нетоксичні вироби декоративно-прикладного мистецтва Конструктори Іграшки для піску та води Іграшкові телефони Іграшки для катання на трьох і чотирьох колесах (з шоломом) Роликові ковзани (з шоломом) Дитячий майданчик
6-8 років	Розвиток м'язів, покращується координація та спритність, складнішою стає соціальна взаємодія. У цьому віці вона розвине певний ступінь конкурентоспроможності. Заходи, які включають ці навички, включають спорт, музику, мистецтво та ігри на вулиці. Домашні заняття, такі як читання, письмо та	Музичні інструменти і танці Книги Настільні ігри Головоломки Іграшки для верхової їзди, включаючи велосипеди відповідного розміру (з шоломом)

	колекціонування, також цікавлять дітей. Діти молодшого шкільного віку можуть займатися декоративно-прикладним мистецтвом вдома. Для цього безпечна у використанні акварель, тупі ножиці та нетоксичний білий клей або паста.	Спортивні заходи, включаючи гімнастику, плавання, софтбол, баскетбол, футбол
--	--	--

Приклади дитячих ігор для різних аспектів розвитку дітей:

Розвиток координації очей і рук та моторики - сортери, тренажерний зал, іграшки для стукання, іграшки для шнурівки.

Мислення та творчі навички - Лего, будівельні блоки, художні матеріали, тісто для ігор, шестерні, ляльки та одягалки.

Навички математичного мислення - Монополія, будівельні іграшки, касовий апарат.

Логічні дедуктивні навички – шашки, головоломки.

Уява - уявна гра, лялькові будиночки.

Навички розв'язування задач – головоломки.

Розвиток впевненості у собі - роликові ковзани, самокати.

Соціальні навички - удавані ігри з іншими дітьми, спорт.

Фізкультура – спорт

Заохочуйте та демонструйте безпеку та здоровий спосіб життя, безпеку:

Готуйте та подавайте різноманітні страви

Обговоріть правильне харчування

Розвивати знання безпеки

Заохочуйте миття рук, чищення зубів, фізичні вправи, відпочинок

Розмова про лікарів і стоматологів

Опишіть оздоровчі процедури, як вони впроваджуються

Вивчайте теми про харчування людини та життєві навички

	Немовлята та малюки до 3 років	Діти 4-6 років	6-8 років	Шкільний вік
--	--------------------------------	----------------	-----------	--------------

Емоційні навички	Тримайте і торкайтеся; Зоровий контакт; Розмовляйте і співайте; Повзання і сидіння; Розвивайте навички самопомоги; Підтягування, ходьба та лазання; Слухайте і відповідайте дітям	Дайте дітям час поговорити про те, що вони бачать, роблять і що їм подобається; Використовуйте ім'я дітей Покажіть художні роботи та фотографії Заохочуйте дітей малювати та розповідати історії про себе, сім'ю та культуру Заохочуйте дітей контролювати своє тіло та навички самопомоги	Надайте навчальний досвід, який відповідає індивідуальному навчанню та відмінностям; Покажіть унікальні проекти; Заохочуйте дітей робити такі дії, як відправити листівку хворому однокласнику; Робіть проекти, у яких діти можуть бути успішними більшу частину часу, але все одно матиме труднощі	Дозвольте дітям мати вибір/ ініціювати власні дії; Дайте час попрацювати або погратися наодинці; Кооперативна діяльність проти конкурентної; Розпізнавати самостійно обрані групи однолітків; Заохочуйте дітей малювати та розповідати історії про себе; Демонструвати дитячі роботи та фотографії; Надати можливість досліджувати культуру
Соціальні навички	Тримайте, гладьте і торкайтеся немовлят; Розмовляйте, співайте та грайте дитиною один на один; Інтерпретуйте дії немовлят іншим дітям; Допомагайте малюкам у соціальних взаємодіях	Дозвольте дітям грати невеликими групами; Тренуйте дітей, яким важко потрапити в групу Надайте можливості ділитися, піклуватися та допомагати;	Різноманітність способів об'єднання дітей у групи; Дозвольте співпрацю Навчайте дітей вирішувати проблеми; Дозвольте дітям встановлювати правила в класі; Підтримайте початок дружби	Проводьте сплановані та спонтанні дії в командних видах спорту, групових іграх; Дайте час посидіти та поговорити з окремими дітьми; Зосередьтеся на діяльності, а не на результатах
Підвищення фізичного розвитку та навичок	Дозвольте дітям навчитися перевертатися, сидіти та ходити у своєму власному темпі; Спонукайте дітей до повзання; Майте обладнання, на якому діти можуть підтягуватися; Виводьте дітей на вулицю, коли дозволяє погода; Забезпечте немовлятам предмети, до яких можна дотягнутися та схопити їх;	Виділіть час і простір для стрибків, бігу, балансування, скелелазіння та їзди на велосипеді; Творчі рухові дії; Дрібна моторика; Групові ігри	Виділіть час і простір для стрибків, бігу, балансування, скелелазіння та їзди на велосипеді; Творчі рухові дії; Дрібна моторика; Мистецтво, моделювання та письмо; Групові ігри	Фізичні вправи; Групові ігри та командні види спорту; Час для хобі

	Плануйте заходи для малорухливих немовлят; Забезпечте прості головоломки, іграшки-гніздечки, іграшки-складанки ;			
Розвиток мислення та міркування	Дозволяйте досліджувати в безпечній зоні; Використовуйте світлі різнокольорові предмети, до яких немовлята можуть дотягнутися та схопити їх; Грайте в ігри з називанням і приховуванням, наприклад, підглядання; Використання іграшок, які ініціюють причину та наслідок; Уникайте переривання діяльності дітей	Сплануйте діяльність із сортуванням предметів; Обговоріть розпорядок дня; Спостерігайте за природними подіями, наприклад, за ростом насіння; Використовуйте дії з нумерації та підрахунку; Поговоріть про програму прогулянок; Заохочуйте ігри з піском і водою	Вивчайте базові наукові та математичні навички за допомогою піску та води; Використовуйте конструктори з блоків, важелі, ваги та інші прості машини; Спостерігайте за природними подіями; Заохочуйте малювати та обговорювати побачене; Нехай діти працюють з інструментами; Використовуйте багато малюнків, розмовляйте, щоб дитина розповідала історії	Забезпечуйте такі види діяльності, як приготування їжі, проекти, що заробляють гроші, садівництво, наукові експерименти тощо; Дайте час для виконання домашнього завдання
Розвиток мовлення	Взаємодія один на один і віч-на-віч; Розглядання простих книг та малюнків; Розмовляйте приємним, спокійним голосом; Називайте предмети та події; Реагуйте на звуки, які видають немовлята	Читайте книжки та вірші; Розповідайте про картинки; Відповідайте на запитання дітей; Додайте більше інформації, ніж те, про що говорить дитина; Позначайте речі в кімнаті словами; Використовуйте ляльки, пісні, пальчикові ігри; Виховуйте у дітей інтерес до письма	Читайте книжки та вірші, Розповідайте про картинки; Допомагайте дітям розвивати навички роботи з книгами; Допоможіть дітям розвинути повний спектр стратегій читання; Надайте дітям можливість писати чи малювати про те, що для них важливо; Потренувати дітей у складанні та редагуванні оповідань; Продовжувати розвиток усної мови	Надати можливість читати; Вчіть ділитися досвідом з дорослими та друзями; Використовуйте аудіовізуальне обладнання;

Роль педіатрів щодо ігор та іграшок

(за даними Комітету педіатрії з комунікацій; Американська академія педіатрії Комітет з психосоціальних аспектів здоров'я дитини та сім'ї. Важливість гри для сприяння здоровому розвитку дитини та підтримки міцних зв'язків між батьками та дітьми Pediatrics. 2007 Jan;119(1):182-91.).

Педіатри – це спікери дітей, які мають заохочувати сім'ї до участі у процесі розвитку здорової, впевненої у собі та своєму майбутньому особистості та озвучувати їхні особливі потреби. Вони повинні підкреслити важливість гри та пропагувати певні вимоги до вибору іграшок.

Педіатри повинні підкреслити переваги активних ігор і перешкоджати батькам надмірно використовувати пасивні розваги, такі як телебачення та комп'ютерні ігри. Вони повинні цінувати позитивну поведінку батьків, які приділяють незапланований час для своїх дітьми та ігор з ними.

Хоча батьки, звичайно, мають стежити за безпекою під час гри, але слід підкреслити, що більшу частину гри мають вести діти, а не дорослі. Ігри набагато корисніші, якщо в центрі - дитина.

Педіатри повинні наголошувати, що наріжними каменями виховання є вислуховування, турбота, консультування з приводу дисципліни і приємне проведення часу. Слід пам'ятати, що щасливе дитинство є трампліном для успішного дорослого життя.

Педіатри повинні допомагати батькам оцінювати висунуті заяви маркетологів та рекламодавців про продукти чи втручання призначені для створення супердітей.

Педіатри повинні підкреслити доведені переваги залучання своїх дітей до читання, навіть з самого раннього віку. Вони також повинні запропонувати читання як частину гри.

Педіатри повинні рекомендувати іграшки, які розвивають у дітей фантазію, такі як кубики та ляльки, замість пасивних іграшок, які потребують обмеженої уяви.

Педіатри можуть підтримувати батьків в тому, що починаючи з раннього дошкільного віку приблизно 2,5–3 років діти, з метою спілкування, потребують участі у ігрових групах, де набувають навичок кооперативної гри.

Педіатри повинні виступати за створення безпечних ігрових майданчиків для використання в позаурочний час і у вихідні дні.

Педіатри повинні разом з іншими педіатричними спеціалістами та батькам відстоювати освітнє середовище, яке сприяє оптимальному академічному, когнітивному, фізичному, соціальному та емоційному розвитку дітей та підлітків. Педіатри повинні підкреслювати, що при виборі батьками для ранньої освіти своїх дітей, треба керуватися не тільки параметрами «академічна підготовка».

Деякі особливості, на які варто звернути увагу при виборі іграшки

- Усі іграшки повинні мати маркування CE.
- Вони не повинні містити дрібних і гострих частин, які можуть стати причиною пошкодження або аспірації для маленьких дітей.
- Вони повинні складатися з негорючих матеріалів.
- Електрична напруга в іграшках не повинна перевищувати 24 вольт.
- Вони не повинні містити хімічні речовини або їх рівень має відповідати допустимому.
- Відділ для батарейок в іграшках, якщо вони є, повинен дуже щільно закриватися.
- Іграшки повинні відповідати культурним традиціям. Наприклад, білошкіра лялька в руках чорношкірої дитини може становлять ризик для дитини.
- Слід уникати іграшок, які нагадують насильство.
- Іграшки можна вибрати по бюджету. Замість дорогих іграшок можна використовувати і кухонне начиння в будинку. Головне – стимулювати уяву дитини та творчість.
- Іграшки для хлопчиків і дівчаток слід підбирати відповідно до статі.

Ситуаційні завдання для самостійної роботи

Завдання 1

Дитині 6 років. Щоб допомогти дитині запам'ятати адресу свого проживання та шлях додому в ігровій формі мама вирішила пограти з дитиною в таку гру: вони їхали разом у тролейбусі і вона вказала: «Слухай уважно. Коли почуєш назву нашої вулиці, скажи мені, бо нам треба буде виходити». Хлопчик зрадів, почувши потрібну назву, а мама сказала: «Молодець, ти дуже уважний». Оцініть таку гру, що запропонувала мама. **Які ще прийому можна використати з цією метою?**

Відповідь:

1. Гра в пошту й листоношу. Дитина має «доставити» пошту на свою адресу.
2. Разом простежте на карті дорогу від вашого будинку до садка або майданчика, знаходячи ваш будинок і називаючи адресу вголос.
3. Покладіть у кишеньку дитини брелок із запискою, де зазначена адреса й телефон батьків.

Завдання 2

Дитина не хоче мити руки перед споживанням їжі, намагається з'їсти немиті ягоди і фрукти. **Як розказати дитині про важливість миття рук і споживання митих фруктів і ягід, водночас не налякавши її та не спричинивши штучної фобії мікробів?**

Відповідь:

1. Розкажіть, як ви поїхали до бабусі, в якій був великий сад. Ви хотіли з'їсти яблука із землі. Бабуся пояснила, чому так робити не можна, і запропонувала допомогти їй зібрати й помити яблука до столу. Миті яблука були яскравішими за ті, що лежали на землі.
2. Покажіть дитині під мікроскопом, який мають вигляд немиті й миті продукти. Пошукайте картинки чи фото в Інтернеті.
3. Нанесіть на ручки дитини або на продукти трохи блискіток для макіяжу — вони уособлюватимуть мікроби. Покажіть, скільки часу треба мити руки, щоб змити «мікроби».

Завдання 3

Дівчинці 5 років. Вона намагається скористатися ножицями в гострих кінцях. Як допомогти дитині усвідомити правила безпечного користування небезпечними для неї речами? **Як цікаво й ненав'язливо розказати про правила поводження з ними?**

Відповідь:

1. Розкажіть, як із дорослими робили новорічні прикраси. Вам розказували, що для дітей ножиці із закругленими кінцями, щоб не поранитися.
2. Безпечна альтернатива дорослим приладам та інструментам (дитячі пластикові ножі, посуд, ножиці). Дозвольте дитині використовувати предмети лише у ваших руках (ви спрямовуєте ручки дитини).
3. Скажіть дитині: «Я впевнена, що ти впорасешся, але це дорослий інструмент. Для мене важливо, щоб ти була у цілковитій безпеці».

Завдання 4

Дитині 3 роки. Вона скаржиться на періодичні болі в животі. Мама зателефонувала лікарю. Він призначив консультацію в дитячій поліклініці. Дівчинка хвилюється. **Як підготувати дитину до візиту до лікаря?**

Відповідь:

1. Пограйте в пацієнтів і лікарів (іграшками або самі грайте ролі). Розповідайте про те, які бувають лікарі.
2. Коли дитина каже про дискомфорт, навчайте її визначати інтенсивність болю, показуючи відстань між долонями (невелика відстань — трохи болить, велика — сильно болить).

Завдання 5

Ви хочете навчити свого 7 річного сина правилам безпечної поведінки на вулиці: правилам переходу вулиці, дорожнього руху. **Як краще розказати дитині про правила дорожнього руху? Як допомогти усвідомити, що їх треба дотримуватися? Які ігри можна застосувати для цього?**

Відповідь:

1. Поміркуйте разом, для чого правила (щоб усім було безпечно). Є правила, яких дотримуються в усьому світі (правила дорожнього руху).
2. Пограйте в гру «Дорога»: візьміть червоний, жовтий і зелений аркуші паперу або просто називайте кольори. Один учасник — світлофор, другий — машина/пішохід.
3. Пограйтеся в машинки/пішоходів: повідомляйте про своє наближення сигналом «бі-бі» або словами «червоний», «зелений».
4. Пограйте в регулювальника.

Тести

1. До творчих ігор належать наступні, крім:
 - A. Сюжетно-рольові
 - B. Конструкторські
 - C. Народні
 - D. Театралізовані
 - E. З елементами художньо-творчої діяльності.

Правильна відповідь: B.

2. Для розвитку мислення та міркування у дітей віком 6-8 років треба надати перевагу:
 - A. Іграм з називанням і приховуванням предметів
 - B. Спостереженням за ростом насіння
 - C. Іграм спрямованим на сортування предметів
 - D. Спостереженню за природними подіями
 - E. Участі у наукових експериментах.

Правильна відповідь: D.

3. Для розвитку мовлення у дітей віком до 3 років треба використовувати наступні прийоми:
 - A. Називайте предмети та події
 - B. Читайте книжки та вірші. Розповідайте про картинки

- С. Надайте дітям можливість писати чи малювати про те, що для них важливо
- Д. Надати можливість самостійно читати
- Е. Використовуйте ляльки, пісні, пальчикові ігри.

Правильна відповідь: А.

4. При виборі іграшки для дитини віком 8-12 місяців перевагу слід надати:

- А. Брязкальця та музичні іграшки
- В. Книжки для малювання та розмальовки
- С. Контейнери для спорожнення та наповнення, наприклад чашки та невеликі відра
- Д. Конструктори
- Е. Настільні ігри

Правильна відповідь: С.

5. При виборі іграшки для дитини віком 3-5 років перевагу слід надати:

- А. Прорізувачі
- В. Ляльки та м'які іграшки
- С. Контейнери для спорожнення та наповнення, наприклад чашки та невеликі відра
- Д. Брязкальця та музичні іграшки
- Е. Книжки

Правильна відповідь: В.

Література

1. Догляд за здоровою та хворою дитиною: навчальний посібник за ред І.О. Мітюряєва – Корнійко, О.В. Виговська, С.Ю. Романенко, Т.Д Клець (та ін.) Київ, ДП «Експрес – об'ява», 2023. – 262 с.
2. Nevin Cetin Dag, Emine Turkkan, Alper Kacar, Huseyin Dag Children's only profession: Playing with toys North Clin Istanb 2021;8(4):414–420 doi: 10.14744/nci.2020.48243
2. Використання ігрових елементів під час роботи дітьми з особливими потребами <https://naurok.com.ua/vikoristannya-igrovih-elementiv-pid-chas-roboti-ditmi-z-osoblivimi-potrebam-259100.html>

Інформаційні ресурси:

1. Гра не тільки для забави / Посібник для батьків / Розвивальні ігри для дітей від народження до трьох років. – 106 с.
https://www.unicef.org/ukraine/media/13006/file/The%20game%20is%20not%20just%20for%20fun_A5.pdf
2. «Гратися і не боятися»: Дієві поради для вихователів та батьків дошкільнят
<https://numo.mon.gov.ua/gratisya-i-ne-boyatisya>
3. Іграшки Монтессорі – рекомендації з організації розвивального середовища для дітей із перших днів та до школи
https://kidis.ua/blog/igrushki-montessori--rekomendacii-po-organizacii-razvivayushchej-sredy-dlya-detej-s-pervyh-dnej-i-do-shkoly?srsId=AfmBOooygBhMupGxSSYCSl_601xiB9kmJMAGn2OMKR3BF0eTud4Fr7VM4
4. Корисні ігри на вулиці для дітей від 1 року життя
<https://www.4mamas-club.com/porady/korisni-igri-na-vulici-dlya-ditej-vid-1-roku-zhittya/?srsId=AU7gw4VXqqhUuQNb0XncOSL3X5hAAIQamhVtL6hLVtU4mdbZIHvZrQok>

Укладач: асистент Ковальчук О.Л.